

$$\begin{aligned} 1 &= \cos^2 \alpha + \sin^2 \alpha \\ \cos 2\alpha &= \cos^2 \alpha - \sin^2 \alpha \\ \cos(\alpha + \alpha) &= \cos \alpha \cos \alpha - \sin \alpha \sin \alpha \\ 2 - 2\sin^2 \alpha - 1 &= 1 - 2\sin^2 \alpha \\ \cos(\alpha + \alpha) &= \cos \alpha \cos \alpha - \sin \alpha \sin \alpha \\ 2 - 2\sin^2 \alpha - 1 &= 1 - 2\sin^2 \alpha \end{aligned}$$

انتگرال

تعریف: فرض کنید برای هر $x \in I$ ، رابطه‌ی $F'(x) = f(x)$ برقرار باشد، در این صورت تابع F را تابع اولیه یا انتگرال نامعین تابع f روی بازه‌ی I می‌گوئیم و آن را با نماد $\int f(x)dx$ نمایش می‌دهیم.

ویژگی‌های انتگرال نامعین

- 1) $\int f(x)dx = F(x) + c \Rightarrow \int f(u)du = F(u) + c \Rightarrow \int f(t)dt = F(t) + c, \dots$
- 2) $\int kf(x)dx = k \int f(x)dx, \quad (k \in R)$
- 3) $\int (f(x) \pm g(x))dx = \int f(x)dx \pm \int g(x)dx$
- 4) $\frac{d}{dx} \int f(x)dx = f(x)$

فرمول‌های انتگرال نامعین

- 1) $\int dx = x + c$
- 2) $\int kdx = kx + c \quad k \in R$
- 3) $\int x^n dx = \frac{1}{n+1} x^{n+1} + c \quad ; \quad (n \neq -1)$
- 4) $\int \sqrt{x} dx = \frac{2}{3} x\sqrt{x} + c$
- 5) $\int \frac{1}{x^2} dx = -\frac{1}{x} + c$

انتگرال

$$\begin{aligned} 1 - \cos(2\alpha) &= 2\sin^2\alpha & 2\sin^2\alpha - 1 &= 1 - \cos(2\alpha) & 2 - 2\sin^2\alpha - 1 &= 1 - \cos(2\alpha) \\ \cos(2\alpha) &= \cos^2\alpha - \sin^2\alpha & \cos(\alpha + \alpha) &= \cos\alpha \cdot \cos\alpha - \sin\alpha \cdot \sin\alpha & \cos(\alpha + \alpha) &= \cos\alpha \cdot \cos\alpha - \sin\alpha \cdot \sin\alpha \\ 2\cos^2\alpha - 1 &= 2(1 - \sin^2\alpha) - 1 &= 2(1 - \sin^2\alpha) - 1 &= 2(1 - \sin^2\alpha) - 1 &= 2(1 - \sin^2\alpha) - 1 &= 2(1 - \sin^2\alpha) - 1 \\ \cos(\alpha + \alpha) &= \cos\alpha \cdot \cos\alpha - \sin\alpha \cdot \sin\alpha & \cos(\alpha + \alpha) &= \cos\alpha \cdot \cos\alpha - \sin\alpha \cdot \sin\alpha & \cos(\alpha + \alpha) &= \cos\alpha \cdot \cos\alpha - \sin\alpha \cdot \sin\alpha \\ 2 - 2\sin^2\alpha - 1 &= 1 - 2\sin^2\alpha & \cos(\alpha + \alpha) &= \cos\alpha \cdot \cos\alpha - \sin\alpha \cdot \sin\alpha & \cos(\alpha + \alpha) &= \cos\alpha \cdot \cos\alpha - \sin\alpha \cdot \sin\alpha \\ \cos\alpha \cdot \cos\alpha &- \sin\alpha \cdot \sin\alpha & \cos(\alpha + \alpha) &= \cos\alpha \cdot \cos\alpha - \sin\alpha \cdot \sin\alpha & \cos(\alpha + \alpha) &= \cos\alpha \cdot \cos\alpha - \sin\alpha \cdot \sin\alpha \end{aligned}$$

$$6) \int \sin x \, dx = -\cos x + c$$

$$7) \int \sin(ax + b) \, dx = -\frac{1}{a} \cos(ax + b) + c$$

$$8) \int \cos x \, dx = \sin x + c$$

$$9) \int \cos(ax + b) \, dx = \frac{1}{a} \sin(ax + b) + c$$

$$10) \int (1 + \tan^2 x) \, dx = \tan x + c$$

$$11) \int (1 + \tan^2(ax + b)) \, dx = \frac{1}{a} \tan(ax + b) + c$$

$$12) \int (1 + \cot^2 x) \, dx = -\cot x + c$$

$$13) \int (1 + \cot^2(ax + b)) \, dx = -\frac{1}{a} \cot(ax + b) + c$$

$$14) \int \frac{dx}{\sqrt{1-x^2}} = \sin^{-1} x + c$$

$$15) \int \frac{dx}{\sqrt{a^2-x^2}} = \sin^{-1} \left(\frac{x}{a} \right) + c \quad a > 0$$

$$16) \int \frac{dx}{1-x^2} = \tan^{-1} x + c$$

$$17) \int \frac{dx}{a^2-x^2} = \frac{1}{a} \tan^{-1} \left(\frac{x}{a} \right) + c \quad a > 0$$

$$18) \int \frac{1}{x} \, dx = \ln|x| + c$$

$$19) \int \frac{1}{ax+b} \, dx = \frac{1}{a} \ln|ax+b| + c$$

$$20) \int \tan x \, dx = -\text{Ln}|\cos x| + c$$

$$21) \int \tan(ax + b) \, dx = -\frac{1}{a} \text{Ln}|\cos(ax + b)| + c$$

$$22) \int e^x \, dx = e^x + c$$

$$23) \int e^{ax+b} \, dx = \frac{1}{a} e^{ax+b} + c$$

$$24) \int \cot x \, dx = \text{Ln}|\sin x| + c$$

$$25) \int \cot(ax + b) \, dx = \frac{1}{a} \text{Ln}|\sin(ax + b)| + c$$

تست) اگر $\int \frac{3x}{\sqrt{x-1}} \, dx = f(x)\sqrt{x-1} + c$ باشد، $f(x)$ کدام است؟ (سراسری ریاضی خارج ۸۷)

$$2x + 4 \quad (۴)$$

$$2x + 3 \quad (۳)$$

$$2x + 2 \quad (۲)$$

$$2x + 1 \quad (۱)$$

پاسخ:

$$\begin{aligned} \int \frac{3x}{\sqrt{x-1}} \, dx &= 3 \int \left(\frac{x-1+1}{\sqrt{x-1}} \right) dx = 3 \int \left(\sqrt{x-1} + \frac{1}{\sqrt{x-1}} \right) dx \\ &= \int \sqrt{x-1} \, dx + 3 \int \frac{1}{\sqrt{x-1}} \, dx = 3 \times \frac{2}{3} (x-1)^{\frac{3}{2}} + 3 \times 2\sqrt{x-1} + c \\ &= 2(x-1)\sqrt{x-1} + 6\sqrt{x-1} + c = \sqrt{x-1} (2x-2+6) + c \\ &= \sqrt{x-1} (2x+4) + c \Rightarrow f(x) = 4 \end{aligned}$$

نکته: در تست‌هایی به فرم بالا از طرف شامل انتگرال، انتگرال گرفته و پس از بدست آوردن حاصل انتگرال و فاکتورگیری مناسب $f(x)$ را می‌یابیم.

قضیه‌ی اساسی حساب دیفرانسیل و انتگرال

فرض کنیم تابع f بر بازه‌ی I که شامل نقطه‌ی a است پیوسته باشد، در این صورت احکام ذیل برقرارند:

الف) هر گاه تابع F را بر I با ضابطه‌ی $F(x) = \int_a^x f(t) dt$ تعریف کنیم آنگاه تابع F مشتق‌پذیر است و $F'(x) = f(x)$ ، یعنی F یک تابع اولیه‌ی f می‌باشد به عبارت دیگر

$$\frac{d}{dx} \left(\int_a^x f(t) dt \right) = f(x)$$

ب) هر گاه G تابع اولیه‌ی دیگری برای x باشد، به طوری که $G'(x) = f(x)$ ، آن‌گاه برای هر دو نقطه از I مانند $a, b, (a < b)$

$$\int_a^b f(x) dx = G(b) - G(a)$$

تست) حاصل $\int_0^4 \left[\frac{x}{2} \right] \frac{\sqrt{x}-1}{x} dx$ کدام است؟ (ریاضی ۹۴)

$$4 - 2\sqrt{2} + \text{Ln}2 \quad (۲) \qquad 4 - 2\sqrt{2} - \text{Ln}2 \quad (۱)$$

$$2 - 2\sqrt{2} + \text{Ln}2 \quad (۴) \qquad 2 + 2\sqrt{2} - \text{Ln}2 \quad (۳)$$

پاسخ:

$$0 \leq x \leq 4 \Rightarrow 0 \leq \frac{x}{2} \leq 2 \Rightarrow \begin{cases} 0 \leq \frac{x}{2} \leq 2 \Rightarrow \left[\frac{x}{2} \right] = 0 \Rightarrow 0 \leq x \leq 2 \\ 1 \leq \frac{x}{2} \leq 2 \Rightarrow \left[\frac{x}{2} \right] = 1 \Rightarrow 2 \leq x \leq 4 \end{cases}$$

$$\int_0^4 \left[\frac{x}{2} \right] \frac{\sqrt{x}-1}{x} dx = \int_0^2 0 dx + \int_2^4 \frac{\sqrt{x}-1}{x} dx = \int_2^4 \frac{1}{\sqrt{x}} dx - \int_2^4 \frac{1}{x} dx$$

$$\begin{aligned} 1 &= \cos^2(\alpha + \alpha) - \sin^2(\alpha + \alpha) \\ 2 \cos^2 \alpha - 1 &= 2 \cos^2 \alpha - 1 - 2 \sin^2 \alpha + 1 = 2 \cos^2 \alpha - 2 \sin^2 \alpha \\ \cos(\alpha + \alpha) &= \cos \alpha \cdot \cos \alpha - \sin \alpha \cdot \sin \alpha \\ 2 - 2 \sin^2 \alpha - 1 &= 1 - 2 \sin^2 \alpha \end{aligned}$$

$$= \int_0^4 x^{-\frac{1}{2}} dx - \ln|x| \Big|_2^4 = 2\sqrt{x} \Big|_2^4 - \ln|x| \Big|_2^4 = 4 - 2\sqrt{2} - (\ln 4 - \ln 2)$$

$$= 4 - 2\sqrt{2} - \ln \frac{4}{2} = 4 - 2\sqrt{2} - \ln 2$$

تست) اگر $G(x) = x^2 \int_2^{\sqrt{x}} \frac{\ln(t+2)}{t^2}$ باشد $G'(4)$ چند برابر $\ln 2$ است؟ (ریاضی ۹۴)

۱ (۱)   ۲ (۳)   ۳ (۴)   ۱/۵ (۲)

پاسخ:

$$G'(x) = 2x \int_2^{\sqrt{x}} \frac{\ln(t+2)}{t^2} + x^2 \left(\frac{\ln \sqrt{x} + 2}{x} \times \frac{1}{2\sqrt{x}} \right)$$

$$\begin{aligned} G'(4) &= 2 \times 4 \int_2^{\sqrt{4}=2} \frac{\ln(t+2)}{t^2} + 4^2 \times \frac{1}{2\sqrt{4}} \frac{\ln \sqrt{4} + 2}{4} = 16 \times \frac{1}{4} \times \frac{\ln 4}{4} \\ &= \ln 4 = \ln 2^2 = 2 \ln 2 \end{aligned}$$

نکته: چون ناحیه‌ی محدود به نمودار تابع f و محور x ها از $x = a$ تا $x = a$ یک خط می‌باشد و هیچ مساحتی ندارد پس:

$$\int_a^a f(x) dx = 0$$

نکته: در حالت کلی اگر تابع f بر بازه‌ی I شامل نقطه‌ی a پیوسته و توابع g, h در این بازه مشتق پذیر باشند داریم:

$$1) F(x) = \int_a^{g(x)} f(t) dt \Rightarrow F'(x) = g'(x)f(g(x))$$

$$2) F(x) = \int_{h(x)}^{g(x)} f(t) dt \Rightarrow F'(x) = g'(x)f(g(x)) - h'(x)f(h(x))$$

از کتاب روال

$$\begin{aligned}
 1 &= \cos^2 \alpha + \sin^2 \alpha \\
 \cos 2\alpha &= \cos^2 \alpha - \sin^2 \alpha \\
 2 \cos^2 \alpha - 1 &= 2 \cos^2 \alpha - 1 \\
 \cos(\alpha + \alpha) &= \cos \alpha \cos \alpha - \sin \alpha \sin \alpha \\
 2 - 2 \sin^2 \alpha - 1 &= 1 - 2 \sin^2 \alpha \\
 \cos \alpha \cos \alpha - \sin \alpha \sin \alpha &= \cos^2 \alpha - \sin^2 \alpha \\
 \cos(\alpha + \alpha) &= \cos \alpha \cos \alpha - \sin \alpha \sin \alpha
 \end{aligned}$$

تست ۹۳) میانگین تابع با ضابطه‌ی $f(x) = \frac{x^2-1}{x}$ بر بازه‌ی $[1,3]$ کدام است؟ (سراسری ریاضی خارج)

(۹۳)

- $\frac{5}{3}$ (۴) $\frac{4}{3}$ (۳) $3 - \ln 2$ (۲) $2 - \ln 3$ (۱)

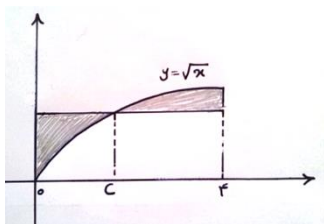
پاسخ:

$$\begin{aligned}
 \bar{f} &= \frac{1}{b-a} \int_a^b \left(\frac{x^2-1}{x} \right) dx \Rightarrow \bar{f} = \frac{1}{3-1} \int_1^3 \left(x - \frac{1}{x} \right) dx \\
 \Rightarrow \bar{f} &= \frac{1}{2} \int_1^3 x dx - \frac{1}{2} \int_1^3 \frac{1}{x} dx = \frac{1}{2} \times \frac{1}{2} x^2 \Big|_1^3 - \frac{1}{2} \ln|x| \Big|_1^3 \\
 &= \frac{1}{4} (9 - 1) - \frac{1}{2} (\ln 3 - \ln 1) = 2 - \frac{1}{2} \ln 3 = 2 - \ln \sqrt{3}
 \end{aligned}$$

نکته: مقدار متوسط یا میانگین تابع f بر بازه‌ی $[a,b]$ را با $\bar{f}$ نشان می‌دهیم و از رابطه‌ی زیر به دست می‌آوریم.

$$\bar{f} = \frac{1}{b-a} \int_a^b f(x) dx$$

تست ۹۲) در شکل روبه‌رو مساحت دو ناحیه‌ی سایه‌زده برابرند C کدام است؟ (سراسری ریاضی ۹۲)

- $\frac{9}{4}$ (۴)   ۲ (۳) $\frac{16}{9}$ (۲) $\frac{4}{3}$ (۱)

پاسخ:

چون مساحت دو ناحیه‌ی مشخص شده در شکل برابرند پس در واقع داریم:

$$f(c) = \frac{1}{4} \int_0^4 \sqrt{x} dx = \frac{1}{4} \left(\frac{2}{3} x \sqrt{x} \right) \Big|_0^4 = \frac{2}{12} \times 4\sqrt{4} - 0 = \frac{16}{12} = \frac{4}{3}$$

$$\Rightarrow f(x) = \sqrt{c} = \frac{4}{3} \Rightarrow c = \frac{16}{9}$$

سوال: حاصل انتگرال $\int \sin 4x \cos 2x dx$ را به دست آورید.

پاسخ: ابتدا حاصل ضرب را به حاصل جمع تبدیل می‌نمائیم.

$$\sin a \cos b = \frac{1}{2}(\sin(a+b) + \sin(a-b))$$

$$\Rightarrow \int \sin 4x \cos 2x dx$$

$$= \frac{1}{2} \int (\sin 6x + \sin 2x) dx = \frac{1}{2} \left(-\frac{1}{6} \cos 6x \right) + \frac{1}{2} \left(-\frac{1}{2} \cos 2x \right) + c$$

$$= -\frac{1}{12} \cos 6x - \frac{1}{4} \cos 2x + c$$

نکته: برای محاسبه انتگرال‌هایی نظیر $\int \cos ax \cos bx dx$, $\int \sin ax \sin bx dx$, $\int \sin ax \cos bx dx$

ابتدا عبارت جلوی انتگرال‌ها را به حاصل جمع تبدیل کرده و سپس آنها را محاسبه می‌کنیم.

سوال: انتگرال‌های زیر را محاسبه کنید.

الف) $\int \sin^4 x dx$

ب) $\int \cos^2 x dx$

پاسخ:

$$\int \sin^4 x dx = \int (\sin^2 x)^2 dx = \int \left(\frac{1 - \cos 2x}{2} \right)^2 dx = \frac{1}{4} \int (1 - \cos 2x)^2 dx$$

$$= \frac{1}{4} \int (1 - 2\cos 2x + \cos^2 2x) dx = \frac{1}{4} \int \left(1 - 2\cos 2x + \left(\frac{1 + \cos 4x}{2} \right) \right) dx$$

$$= \frac{1}{4} \int \left(1 - 2\cos 2x + \frac{1}{2} + \frac{1}{2} \cos 4x \right) dx = \frac{1}{4} \int \left(\frac{3}{2} - 2\cos 2x + \frac{1}{2} \cos 4x \right) dx$$

$$\begin{aligned}
 1 &= \cos^2 \alpha + \sin^2 \alpha \\
 2 \cos^2 \alpha - 1 &= 2 \cos^2 \alpha - 1 = 2(1 - \sin^2 \alpha) - 1 = 1 - 2 \sin^2 \alpha \\
 \cos(\alpha + \alpha) &= \cos \alpha \cos \alpha - \sin \alpha \sin \alpha \\
 \cos(\alpha - \alpha) &= \cos \alpha \cos \alpha + \sin \alpha \sin \alpha \\
 \cos(\alpha + \alpha) &= \cos \alpha \cos \alpha - \sin \alpha \sin \alpha \\
 \cos(\alpha - \alpha) &= \cos \alpha \cos \alpha + \sin \alpha \sin \alpha
 \end{aligned}$$

$$= \frac{3}{8}x - \frac{1}{4}\sin 2x + \frac{1}{4} \times \frac{1}{2} \times \frac{1}{4}\sin 4x + c = \frac{3}{8}x - \frac{1}{4}\sin 2x + \frac{1}{32}\sin 4x + c$$

$$\text{ب) } \int \cos^2 x \, dx = \int \left(\frac{1 + \cos 2x}{2} \right) dx = \frac{1}{2} \int (1 + \cos 2x) dx$$

$$= \frac{1}{2}x + \frac{1}{2} \times \frac{1}{2} \sin 2x + c = \frac{1}{2}x + \frac{1}{4}\sin 2x + c$$

نکته: برای محاسبه‌ی انتگرال‌های $\int \cos^{2n} ax \, dx$ ، $\int \sin^{2n} ax \, dx$ که در آن $n \in \mathbb{N}$ ، ابتدا به کمک فرمول‌های طلایی $\cos^2 \alpha = \frac{1 + \cos 2\alpha}{2}$ ، $\sin^2 \alpha = \frac{1 - \cos 2\alpha}{2}$ ، انتگرال را به یک انتگرال مقدماتی تبدیل نموده و سپس آنها را محاسبه می‌کنیم.

سوال: حاصل $\int_{-3}^3 \frac{(x+2)^2}{x^2+4} dx$ را به دست آورید.

تابع $f(x) = \frac{(x+2)^2}{x^2+4}$ را ساده‌تر می‌نمائیم:

$$f(x) = \frac{(x^2 + 4) + 4x}{x^2 + 4} = 1 + \frac{4x}{x^2 + 4} \Rightarrow g(x)$$

تابع $g(x) = \frac{4x}{x^2+4}$ ، تابعی فرد است. پس این تابع روی بازه‌ی $[-3, 3]$ انتگرالش صفر است.

$$\int_{-3}^3 \frac{(x+2)^2}{x^2+4} = \int_{-3}^3 \left(1 + \frac{4x}{x^2+4} \right) dx = \int_{-3}^3 1 \, dx + \int_{-3}^3 \frac{4x}{x^2+4} \, dx$$

$$= \int_{-3}^3 1 \, dx = x \Big|_{-3}^3 = (3 - (-2)) = 6$$

نکته: اگر f روی بازه‌ی $[-a, a]$ تابعی فرد و انتگرال پذیر باشد آن گاه:

$$\int_{-a}^a f(x) \, dx = 0$$

پاسخ: اگر $f(x) = \cos\left(\frac{\pi}{3}x\right)$ تابع زوج است پس داریم:

$$\begin{aligned} \int_{-3}^2 \cos\left(\frac{\pi}{3}x\right) dx &= 2 \int_0^2 \cos\left(\frac{\pi}{3}x\right) dx = 2 \times \frac{1}{\frac{\pi}{3}} \sin\left(\frac{\pi}{3}x\right) \Big|_0^2 = \frac{\pi}{6} \sin\left(\frac{\pi}{3}x\right) \Big|_0^2 \\ &= \frac{6}{\pi} \left(\sin\frac{2\pi}{3} - \sin 0\right) = \frac{6}{\pi} \times \frac{\sqrt{3}}{2} = \frac{3\sqrt{3}}{\pi} \end{aligned}$$

نکته: اگر f روی بازه‌ی $[-a, a]$ تابعی زوج و انتگرال پذیر باشد آن گاه:

$$\int_{-a}^a f(x) dx = 2 \int_0^a f(x) dx$$

سوال: انتگرال پذیری تابع $f(x) = \frac{x^2-1}{3x+4}$ را در بازه‌ی $[-2, 3]$ بررسی کنید.

پاسخ: تابع $f(x)$ در بازه‌ی $[-2, 2]$ دارای مجانب قائم است پس در این بازه انتگرال پذیر نیست.

نکته: اگر تابع f در بازه‌ی $[a, b]$ دارای مجانب قائم باشد آن گاه در این بازه انتگرال ناپذیر است

سوال: انتگرال پذیری تابع $f(x) = \begin{cases} 1 & x \in Q \\ 0 & x \notin Q \end{cases}$ را در بازه‌ی $[0, 1]$ بررسی کنید.

پاسخ: این تابع در این بازه دارای بی‌شمار نقطه‌ی ناپیوستگی است پس در این بازه انتگرال ناپذیر است.

نکته: اگر تابع f در بازه‌ی $[a, b]$ دارای بی‌شمار نقطه‌ی ناپیوستگی باشد آن گاه تابع در این بازه

انتگرال ناپذیر است.

تست ۴) برای تابع $f(x) = \frac{x}{1+x}$ ، روی بازه‌ی $[0, 2]$ با انتخاب $n = 4$ در بررسی انتگرال معین، مجموع بالا یعنی U_4 کدام است؟ (ریاضی خارج از کشور)

- ۱) ۰/۹۵   ۲) ۱/۰۲   ۳) ۱/۰۵   ۴) ۱/۰۵

پاسخ:

$$\Delta x = \frac{b-a}{n} = \frac{2-0}{4} = \frac{1}{2} \quad \text{زیر بازه‌ها} = \left[0, \frac{1}{2}\right], \left[\frac{1}{2}, 1\right], \left[1, \frac{3}{2}\right], \left[\frac{3}{2}, 2\right]$$

$$f'(x) = \frac{1-0}{(1+x)^2} = \frac{1}{(1+x)^2} > 0$$

تابع روی بازه‌ی $[0, 2]$ صعودی است پس Max مطلق تابع f در انتهای هر زیر بازه رخ می‌دهد پس:

$$U_4 = \left(f\left(\frac{1}{2}\right) + f(1) + f\left(\frac{3}{2}\right) + f(2) \right) \times \Delta x = \left(\frac{1}{3} + \frac{1}{2} + \frac{3}{5} + \frac{2}{3} \right) \times \frac{1}{2} = \frac{63}{30} \times \frac{1}{2} = \frac{21}{20} = 1/05$$

تست ۴) تابع f با ضابطه‌ی $f(x) = \begin{cases} 2 & x \in Q \\ -3 & x \notin Q \end{cases}$ مفروض است، حاصل $U_n(f) - L_n(f)$ در بازه-

ی $[0, 1]$ برای $n = 10$ کدام است؟ (سراسری ریاضی خارج ۹۱)

- ۱) -۱   ۲) ۲   ۳) -۳   ۴) ۵

پاسخ:

$$U_{10}(f) - L_{10}(f) = |2 - (-3)| \times 1 = 5$$

نکته: در تابع $f(x) = \begin{cases} p & x \in Q \\ q & x \notin Q \end{cases}$ روی بازه‌ی $[a, b]$ داریم: $U_n - L_n = |p - q|(b - a)$

$$\begin{aligned}
 1 &= \cos^2 \alpha + \sin^2 \alpha \\
 \cos 2\alpha &= \cos^2 \alpha - \sin^2 \alpha \\
 2 \cos^2 \alpha - 1 &= 2(1 - \sin^2 \alpha) - 1 = 1 - 2\sin^2 \alpha \\
 \cos(\alpha + \alpha) &= \cos \alpha \cos \alpha - \sin \alpha \sin \alpha \\
 2 - 2\sin^2 \alpha - 1 &= 1 - 2\sin^2 \alpha \\
 \cos \alpha \cos \alpha - \sin \alpha \sin \alpha &= \cos^2 \alpha - \sin^2 \alpha \\
 \cos(\alpha + \alpha) &= \cos \alpha \cos \alpha - \sin \alpha \sin \alpha
 \end{aligned}$$

تست) مساحت ناحیه‌ی محدود به منحنی تابع $y = \frac{1+\sin x}{\cos^2 x}$ و محور x ها و دو خط به معادلات

(سراسری ریاضی ۹۰) $x = \frac{\pi}{3}, x = -\frac{\pi}{3}$ و کدام است؟

- ۱) 13   ۲) $2\sqrt{3}$ ۳) $\sqrt{3} + 1$ ۴) $2\sqrt{3} - 3$

پاسخ: همواره داریم: $1 + \sin x > 0, \cos^2 x > 0$ ، پس مساحت ناحیه‌ی مورد نظر برابر است با:

$$s = \int_{-\frac{\pi}{3}}^{\frac{\pi}{3}} \frac{1 + \sin x}{\cos^2 x} dx = \int_{-\frac{\pi}{3}}^{\frac{\pi}{3}} \frac{1}{\cos^2 x} dx + \int_{-\frac{\pi}{3}}^{\frac{\pi}{3}} \frac{\sin x}{\cos^2 x} dx$$

$$\int_0^{\frac{\pi}{3}} (1 + \tan^2 x) dx + 0 = 2(\tan x) \Big|_0^{\frac{\pi}{3}} = 2 \tan \frac{\pi}{3} - 2 \times 0 = 2\sqrt{3}$$

نکته: ۱) اگر تابع f روی بازه‌ی $[a, b]$ پیوسته باشد و برای هر $x \in [a, b]$ ، $f(x) \geq 0$ ، آن‌گاه

مساحت ناحیه‌ی محصور بین منحنی به معادله‌ی $y = f(x)$ و محور x ها و دو خط $x = a$ ، $x = b$ از

رابطه‌ی $S = \int_a^b f(x) dx$ به دست می‌آید.

۲) اگر تابع f روی بازه‌ی $[a, b]$ پیوسته باشد و برای هر $x \in [a, b]$ ، $f(x) \leq 0$ ، آن‌گاه

مساحت ناحیه‌ی محصور بین نمودار تابع به معادله‌ی $y = f(x)$ و محور x ها و دو خط $x = a$ ، $x = b$

بر حسب واحد مربع از رابطه‌ی $S = -\int_a^b f(x) dx$ به دست می‌آید.

سوال: سطح محصور بین نمودار منحنی‌های $x^2 = 4y, y^2 = 4x$ را به دست آورید.

پاسخ:

$$y^2 = 4x \Rightarrow y = 2\sqrt{x}$$

$$x^2 = 4y \Rightarrow y = \frac{1}{4}x^2 \Rightarrow \frac{1}{4}x^2 = 2\sqrt{x} \Rightarrow x^4 = 8x \Rightarrow x^4 = 64x$$

$$\Rightarrow x(x^3 - 64) = 0 \Rightarrow \begin{cases} x = 0 \\ x = 4 \end{cases}$$

$$s = \int_0^4 \left(2\sqrt{x} - \frac{1}{4}x^2 \right) dx = \left(\frac{4}{3}x\sqrt{x} - \frac{1}{12}x^3 \right) \Big|_0^4 = \frac{32}{3} - \frac{16}{3} = \frac{16}{3}$$

نکته: مساحت ناحیه‌ی محصور بین دو منحنی $y^2 = bx$, $x^2 = ay$ همواره برابر $s = \frac{|ab|}{3}$ است.

سوال: اندازه‌ی سطح محصور بین دو منحنی به معادله‌های $f(x) = x^3 + 3x - 2$, $g(x) = x^2$ را بیابید.

پاسخ: برای یافتن a , b (حد و انتگرال‌گیری) دو معادله را با هم قطع می‌دهیم یعنی:

$$f(x) = g(x) \Rightarrow x^3 + x^2 = x^3 + 3x - 2 \Rightarrow x^2 - 3x + 2 = 0$$

$$\Rightarrow (x - 1)(x - 2) = 0 \Rightarrow \begin{cases} x = 1 = a \\ x = 2 = b \end{cases}$$

$$s = \left| \int_a^b (f(x) - g(x)) dx \right| = \left| \int_1^2 (x^2 - 3x + 2) dx \right| = \left| \left(\frac{x^3}{4} - \frac{3}{2}x^2 + 2x \right) \Big|_1^2 \right|$$
$$= \left| \left(\frac{8}{3} - \frac{12}{2} + 4 \right) + \left(\frac{1}{3} - \frac{3}{2} + 2 \right) \right| = \left| \frac{7}{3} - \frac{9}{2} + 2 \right| = \left| \frac{14 - 27 + 12}{6} \right| = \frac{1}{6}$$

نکته: اگر f , g در بازه‌ی $[a, b]$ پیوسته باشند و نمودارهای آن در بازه‌ی $[a, b]$ نقطه یا نقاط تقاطع نداشته باشند آن گاه سطح محصور بین نمودارهای دو تابع f , g در بازه‌ی $[a, b]$ از رابطه‌ی زیر

به دست می‌آید.

$$\begin{aligned} \cos 2\alpha &= \cos(\alpha + \alpha) = \cos \alpha \cdot \cos \alpha - \sin \alpha \cdot \sin \alpha \\ 2 \cos^2 \alpha - 1 &= 2(1 - \sin^2 \alpha) - 1 = 2(1 - \sin^2 \alpha) - 1 \\ 2 - 2\sin^2 \alpha - 1 &= 1 - 2\sin^2 \alpha \end{aligned}$$

انتگرال

تست ۳۳ اگر $f(x) = \int_1^x \frac{dt}{1+t^3}$ ، معادله‌ی مماس بر نمودار تابع f در نقطه‌ای به طول ۱ واقع بر آن کدام است؟ (سراسری ۹۱)

- (۱) $y = 2x - 2$ (۲) $2y = x - 1$ (۳) $2y = x - 2$ (۴) $y = 2x - 1$

پاسخ:

$$x = 1 \Rightarrow f(1) = \int_1^1 \frac{dt}{1+t^3} = 0 \Rightarrow \text{نقطه‌ی تماس } A(1,0)$$

$$f'(x) = \frac{1}{1+x^3} \Rightarrow \text{مماس } m = f'(1) = \frac{1}{2}$$

$$y - 0 = \frac{1}{2}(x - 1) \Rightarrow 2y = x - 1$$

تست ۳۴ شیب خط مماس بر منحنی $y = f(x)$ در هر نقطه‌ی $m(x,y)$ واقع بر آن برابر $\frac{3}{(x-1)^2}$ است اگر

منحنی این تابع از نقطه‌ی $(2,1)$ بگذرد معادله‌ی خط مجانب افقی آن کدام است؟ (ریاضی خارج ۹۰)

$$\begin{aligned}
 1 &= \cos^2 \alpha + \sin^2 \alpha \\
 2 \cos^2 \alpha - 1 &= 2(1 - \sin^2 \alpha) - 1 = 2 - 2\sin^2 \alpha - 1 = 1 - 2\sin^2 \alpha \\
 \cos(\alpha + \alpha) &= \cos \alpha \cdot \cos \alpha - \sin \alpha \cdot \sin \alpha \\
 \cos(\alpha - \alpha) &= \cos \alpha \cdot \cos \alpha + \sin \alpha \cdot \sin \alpha
 \end{aligned}$$

$$y = 4 \quad (۴) \qquad y = 3 \quad (۳) \qquad y = 2 \quad (۲) \qquad y = -3 \quad (۱)$$

پاسخ:

$$f'(x) = \frac{3}{(x-1)^2} \Rightarrow f(x) = \int \frac{3}{(x-1)^2} dx = \frac{-3}{(x-1)} + c$$

$$f(x) = \frac{-3}{(x-1)} + c \Rightarrow f(2) = 1 \Rightarrow 1 = \frac{-3}{(2-1)} + c \Rightarrow c = 4$$

$$\Rightarrow f(x) = \frac{-3}{(x-1)} + 4 \Rightarrow \lim_{x \rightarrow \pm\infty} f(x) = 4 \Rightarrow y = 4 \quad \text{مجانِب افقی}$$

موفق باشید

عباس اسدی امیرآبادی

Abas.asadi68@yahoo.com

